

KOMMENTÁR AZ EGYESÜLT NEMZETEK KÖZGYŰLÉSE ÁLTAL ELFOGADOTT 62/149. SZÁMÚ HATÁROZATHOZ: A HALÁLBÜNTETÉS ALKALMAZÁSÁNAK FELFÜGGESZTÉSÉRE VALÓ FELHÍVÁS

BEVEZETÉS

A jelen kommentár a halálbüntetés alkalmazásának felfüggesztésére való felhívásról szóló, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése (Közgyűlés) által elfogadott, 62/149. számú határozat (a továbbiakban: határozat) elfogadásáról szól.¹ Elszakadva a határozat elfogadásának körülményeitől, azt mutatom be, hogy hogyan kérdőjelezhető meg a nemzetközi jog forrásaihoz való hagyományos megközelítés akkor, ha olyan progresszív elemek épülnek be a határozatokba, mint a „moratóriumok”; vagy olyan esetekben, amikor atipikus politikai környezetben fogadnak el egy határozatot. E célból – a határozat különlegességeit figyelembe véve – megkíséreltem megválaszolni azt a kérdést, vajon az államokra nézve jogilag kikényszeríthető kötelezettségeket vagy – a hagyományos felfogásnak megfelelően – csak ajánlásokat tartalmaz a dokumentum.²

Mivel megkérdőjelezem a határozat ajánlás-jellegét, ez természetesen magában foglalja azt a feltevést, hogy hiszek abban: a határozat progresszív elemei felülmúlják annak konzervatív, statikus elemeit. Általánosságban a közgyűlési határozatok olyan jogilag nem kötelező ajánlások, amelyek – elfogadásuk esetén – nem hoznak létre a tagállamok számára új kötelezettségeket (az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 10. és 13. cikke).³ Ezzel együtt a hágai Nemzetközi Bíróság leszögezte, hogy jogilag ugyan nem kötelezőek a határozatok, de lehetnek „normatív értékek”. Esetről-esetre kell vizsgálni, hogy a határozatban foglaltak egy szabály megfogalmazását vagy *opinion juris* megjelenítését jelentik. Annak érdekében, hogy választ adjak e kérdésre, meg kell vizsgálnom mind a határozat tartalmát, mind elfogadásának körülményeit.⁴

A jelen elemzés első részének központjában a határozat progresszív elemei lesznek: a határozat rendelkező részébe foglalt moratórium jogi következményeit vizsgálom meg.⁵ Ezen túlmenően, annak

érdekében, hogy a határozat következményeinek minden részlete elemezhető legyen, a határozat elfogadásának ENSZ-beli és európai politikai és történeti hátterét is feltárom. Az írás második részében a határozat konzervatív és statikus elemeit vizsgálom, abból a nézőpontból, hogy a halálbüntetés eltörlésére irányuló, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XLIV. ülészakán, 1989. december 15-én elfogadott Második Fakultatív Jegyzőkönyvét egyáltalán nem említi a szöveg; a határozat csak felhívja az államokat a moratórium bevezetésére, nem ösztönzi őket cselekvésre.

Az írás befejező részében a bevezető részben megfogalmazott kérdésre alkalmazom az időközben felmerülő közbenső következtetéseket, és válaszolok ezekre a kérdésekre. A következtetés továbbá szempontokat ad a jövőbeni fejlődési irányok vizsgálatára.

A 62/149. SZÁMÚ HATÁROZAT PROGRESSZÍV ELEMEI

A határozat elfogadásának politikai körülményei

Az ENSZ egész története során – az egyetemes emberi jogi mérce nevében – számos alkalommal kezdeményezte a halálbüntetés eltörlését. Már 1971-ben – a 2857 (XXVI). számú, december 20-ai határozatban –, valamint 1977-ben – a 32/61. számú, december 8-ai határozatban – leszögezte, hogy a halálbüntetés eltörlése az egyetlen útja annak, hogy az államok teljes mértékben eleget tegyenek az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata 3. cikkében foglaltaknak.⁶

1989-ben az ENSZ Közgyűlése újabb lépést tett ez irányba, azáltal, hogy megnyitotta aláírásra a halálbüntetés eltörlésére irányuló, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XLIV. ülészakán, 1989. december 15-én elfogadott Második Fakultatív

Jegyzőkönyvét. Ugyanakkor eddig csak hetvenöt tagállam lett részese a Jegyzőkönyvnek. Az Amnesty International beszámolója szerint a világon ötvennyolc ország még mindig fenntartja a halálbüntetést, és vonakodik annak eltörlésétől.⁷ Ez a lista olyan országokat tartalmaz, mint az Egyesült Államok és Japán.

Néhány szerző azzal érvelt, hogy a halálbüntetés eltörlése a nemzetközi szokásjog része lett, de erről – Európán és Dél-Amerikán kívül – aligha beszélhetünk.⁸ Sőt, olyan országok, mint Malajzia vagy Szingapúr amellel érvelnek, hogy a halálbüntetés kérdését kizárólag büntetőjogi-büntetőpolitikai ügyként kellene kezelni. A halálbüntetés eltörlésének emberi jogi ügyként való felfogását erősen támogatják G77-es csoport tagállamai, amelyek között a karibi államok, Szingapúr, Kína és Egyiptom rendelkezik meghatározó szereppel. A halálbüntetés olyan kérdés, amely alapvető kulturális, erkölcsi és vallási nézetbeli különbségeket vet fel, és amelyre a hagyományos észak-déli és kelet-nyugati különbségekből eredő megosztottság érve alkalmazható lenne.⁹ Ebből következően nehéz önmagában azzal védeni az abolicionista álláspontot, hogy az egyetemes mérce.¹⁰

A halálbüntetés eltörlése mindig is központi szerepet töltött be az Európai Unió emberi jogi külpolitikájában, és az Unió határozott volt abban a kérdésben, hogy a kérdést ki kell vezetni a zsákutcából.¹¹ Az EU 1999¹² óta minden évben, az Emberi jogi bizottságban támogat egy, a halálbüntetés eltörléséről szóló javaslatot – az első ezek közül az 1999/61. számú határozat volt;¹³ ugyanakkor sikertelenek voltak az ehhez hasonló, ENSZ Közgyűlésen tett kezdeményezései mind 1994-ben, mind 1999-ben. Az Emberi jogi bizottsági, ilyen tárgyú eljárásokat is mindig visszalépés követte, az időleges előrelépések után. 2005-ben negyvenkilenc, Szaúd-Arábia által vezetett, Japánt és Kínát is magában foglaló ország tett közös nyilatkozatot, amelyben elhatárolták magukat a határozattól. A 2005/59. számú határozatot még harminc igen, tizenegy nem szavazattal, tizenkét tartózkodás mellett fogadták el, de az azt ellenző országok közös nyilatkozata egy korszak végét jelezte. Egy ezt megelőző, 1994-es olasz javaslat csak harminchat igen szavazatot kapott, negyvennégy nem és hetvennégy tartózkodás mellett.¹⁴

Ebben a folyamatban, a határozat elfogadása előtt, a 2005/59. számú emberi jogi bizottsági határozat volt az utolsó, ENSZ által elfogadott dokumentum. 2005-ben eljött a pillanat mind az abolicionisták, mind a halálbüntetés alkalmazásának támogatói részéről, hogy vagy vegyék ismét napirendre

a kérdést, vagy – hosszú időre – tegyék azt félre. 2007-re az abolicionista államoknak kevés eszköz maradt a kezükben ahhoz, hogy a halálbüntetés alkalmazása eltörlésének ügyét előmozdítsák.

A helyzet akkor változott meg, amikor a Közgyűlés 2007-ben elfogadta a 62/149. számú határozatot. E határozat felhívta „az összes tagállamot, amely még alkalmazza a halálbüntetést, hogy a hatályban levő, halálbüntetést alkalmazó ítéletekre vezessen be moratóriumot a halálbüntetés eltörlésének céljával”. A határozatot száznegy igen, ötvennégy nem szavazattal, huszonkilenc tartózkodás mellett fogadta el a Közgyűlés.¹⁵

A határozat elfogadásához vezető, régiókon átnyúló kezdeményezést tíz ország jegyezte a világ különböző részeiből: Albánia, Angola, Brazília, Chile, Horvátország, Kelet-Timor, Gabon, Mexikó, a Fülöp-szigetek és – az EU képviselőiben – Portugália. Később, a határozat elfogadásakor, már nyolcvanhét további állam támogatta a kezdeményezést. A határozat elfogadását eredményező eljárás hosszadalmas, bonyolult és eseményekkel teli folyamat volt.¹⁶

A határozat ajánlásként való elfogadása az ENSZ ügynevezett harmadik – szociális, humanitárius és kulturális ügyekkel foglalkozó – bizottságában két napot vett igénybe, ahol felmerült annak fenyegetése, hogy egy módosító indítvánnyal – az Alapokmány 2. cikkének 7. bekezdését felhívva – ellehetetlenülhet a kezdeményezés központi céljának elérése. (Az Alapokmány 2. cikkének 7. bekezdése alapján „[a] jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem jogosítja fel az Egyesült Nemzeteket arra, hogy olyan ügyekbe avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely Állam belső joghatóságának körébe tartoznak, és nem kötelezi a tagokat arra sem, hogy az ilyen ügyeket a jelen Alapokmánynak megfelelő rendezési eljárás alá bocsássák; ez az elv azonban a VII. fejezetben tárgyalt kényszerítő intézkedések alkalmazását semmiben sem érinti.”.)

A halálbüntetés fenntartása mellett kardoskodó államok nyilatkozataikban arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a halálbüntetés alkalmazása szorosán az államok büntető igazságszolgáltatása megszervezésének belső jogi hatáskörébe tartozik. Ezzel együtt a halálbüntetés fenntartása mellett kiálló államok visszautasították, hogy a halálbüntetés eltörlésének ügyét emberi jogi kérdésként kezelje a nemzetközi közösség. Kijelenthető, hogy a harmadik bizottság 2007-es ülésén folytatott eljárási vita előzmény nélküli volt az ügyben.¹⁷

Kissack szerint „a határozat elfogadása az érintettek, erőfeszítések és érdekek szerencsés egybeesésének köszönhető”. Nézetem szerint ezt az „egybeesést” az érdekeltek és érdekek sokasága tette lehetővé,

és ez egyáltalán nem a szerencsének volt köszönhető, hanem az erőfeszítéseknek. A határozat elfogadását – amellett, hogy erős lobbitevékenység kísérte a folyamatot – elsősorban az tette lehetővé, hogy a kezdeményezők magukénak érezték a szöveget.

Az érdekek kereszteződése, amely megjelenik a határozat szövegében, azt eredményezte később, hogy a határozatból eltérő értelmezésű jogi kötelezettségek adódtak. A szöveg fokozatosan írja elő a halálbüntetés alkalmazásának eltörlését, egyben egy középtávú megoldásra összpontosít: *moratórium* elfogadására. Azon túlmenően, hogy nem a halálbüntetés eltörlése került a határozat középpontjába, a Második kiegészítő jegyzőkönyvet sem említi a szöveg. Lehet érveket találni amellett, hogy 2007-ben az lett volna elsődleges, hogy minél többen ratifikálják a Második kiegészítő jegyzőkönyvet, de valójában az volt fontos, hogy új életet leheljenek a tagállamok közötti, a halálbüntetés eltörléséről szóló vitába. Nem minden, a kezdeményezést jegyző állam látta úgy, hogy a halálbüntetés eltörlésének ENSZ Közgyűlésén történő, emberi jogi problémaként való megvitatása, majd innen a végső cél lépésről lépésre történő elérésének taktikája lesz sikeres; az ügy legitimitációját erősítő taktika tűnt az legmegfelelőbb megoldásnak.

A nemzetközi közösség szemében az EU-nak fel kellett adnia eredeti célját, és egy lépést hátrálnia kellett ahhoz, hogy a kezdeményezés sikeres legyen. A határozattervezet kezdeményezőinek tevékeny magatartása valójában a lobb- és a határozattervezet elfogadásának folyamatában tette lehetővé a kezdeményezés sikerét. Ez háromszintű egyeztetést igényelt: egyrészt a kezdeményezők szintjén (ez tíz tagállamot jelentett), másrészt a kezdeményezést támogató további államok szintjén (ez nyolcvanhét államot foglalt magában), valamint az egész ENSZ szintjén történőt (ez százkilencvenhárom államot érint). Ezen túlmenően, az egyik kezdeményező, Portugália huszonzét EU-tagállamot – amely a tárgyalások egy másik szintjét jelentette – is képviselt. Egyáltalán nem meglepő, hogy a kezdeményezést támogató államok közül nem mindegyik képviselt támogató álláspontot a viták során. A 62/149. számú határozat szövege olyan legkisebb többszörös volt Albánia, Angola, Brazília, Chile, Horvátország, Kelet-Timor, Gabon, Mexikó, a Fülöp-szigetek és – az EU képviseletében – Portugália között, amelyben meg tudtak állapodni egymás között, majd később az azt támogató többi állammal. A kezdeményezést később támogató nyolcvanhét országból nagyon kevés elképzelésének felelt meg a szöveg, de egyikük sem terjesztett elő olyan szövegtervezet, amely az eredetinel támogathatóbb lett volna.

Kissack elismeri, hogy „jobb híján ilyen konsteláció volt szükséges az ENSZ-beli eredmények eléréséhez”.¹⁸ Ez a felfogás jó kiindulópontnak tűnik; mármint, annak elfogadása, hogy a nemzetközi szintéren az emberi jogok érvényesülésére irányuló hatékony előrelépés az ezekhez az ügyekhez való olyan, nem hagyományos megközelítéseket tesz szükségessé, amelyek a tárgyalásokon való kompromisszumkötés esetén sem adja fel a végső célt. Ebből, a közös végső cél elérése nézőpontjából az ENSZ Közgyűlés által elfogadott 62/149. számú határozat (annak ellenére, hogy az abban foglalt progresszív, konzervatív és – az alább kifejtendő – statikus elemek egyvelegéből adódóan egyes rendelkezései elmentmondásosnak is tűnhetnek) amiatt, mert rendkívüli nehézségek árán sikerült azt elfogadtatnia egy meglehetősen valószínűtlen összetételű és előzmény nélküli, régiókon átívelő államkoalíciónak, *nemzetközi jogilag* nagyobb legitimitációval rendelkezik.¹⁹

A *moratóriumra* való felhívás

Az ENSZ közgyűlési határozatok elfogadásának környezete önmagában nem dönti el, hogy milyen mértékű jogi kötelező erővel rendelkezik az adott határozat; de szempont lehet, hogy a közgyűlési határozat egy létező szabálynak vagy *opinio juris* kifejezésének ad formális keretet. A határozat elfogadásának politikai körülményeire vonatkozó következtetések levonása után most a határozat tartalmának progresszív elemeit tárom fel.

Ez nem az első eset volt, hogy egy határozat, amely moratóriumot írt elő, megkérdőjelezte az ENSZ Közgyűlés által elfogadott határozatok nemzetközi jogi értelemben vett *soft law* természetét. Schwebel, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által a nemzetközi szokásjogra gyakorolt hatásáról írt munkájában már 1979-ben megjegyezte, hogy a mélytengeri bányászatról szóló közgyűlési határozatot a Szovjetunió – ha nem is jogi, de erkölcsi és politikai értelemben véve – normának tekintette.²⁰ Az ENSZ Közgyűlés által 1991-ben az eresztőhálójával történő, nagy voleménű tengeri halászatra előírt – azaz, nem csak felhívást tartalmazó – moratórium is jogi kötelező erővel rendelkezik Hewison szerint.²¹

A határozat moratóriumra vonatkozó progresszív elemének két dimenziója van: egy múltira és egy jövőre vonatkozó. Egyrészt, azok az országok, amelyek a halálbüntetés eltörlésének lehetséges ellenzői lehetnének – mint például az Orosz Föderáció –, már évekkel ezelőtt moratóriumot vezettek be, így nehéz lett volna a határozat szövegével ellentétes tartalmú dokumentumot támogatniuk. Belső jogi szinten számos ENSZ-tagállam vezetett be a halálbüntetés alkalmazására vonatkozó *de facto* vagy *de*

jure moratóriumot. A határozat elfogadása előtt több mint harminc ország volt tekinthető a „gyakorlatban abolicionista”-nak – Algéria, Marokkó vagy Dél-Korea is ezek közé tartozik.

Másrészt, a moratóriumok nemzetközi közösség általi elfogadása legitimáló aktus; és ez nem csak visszamenőleg teremt elismerést a korábban elért eredményeknek, hanem – a jövőre nézve – a *status quo* szintjére emeli az adott rendelkezés mechanizmusait. Egy ENSZ-közgyűlési határozatba foglalással a tagállamok belső jogban alkalmazott moratóriumai – pozitív előjelű felhanggal – nyernek érvényességet.

Az ENSZ-közgyűlési határozatok általában nem ajánlják valamely belső jogi norma hatályon kívüli helyezését vagy elfogadását: ha egy tagállam úgy dönt, hogy átülteti a belső jogába a határozatba foglaltakat, akkor – erős értelemben vett diszkrecionális hatáskörében eljárva – döntheti el, hogy mikor, milyen tartalommal teszi azt.

A határozat szövege kötelezettségeket teremt azoknak az országoknak is, amelyek már eltörölték a halálbüntetést – hogy nem szabad újra bevezetni azt –, azoknak az országoknak pedig, amelyek még nem törölték el, fokozatosan bevezetendő intézkedéseket ír elő.

A határozat felhívja azokat az országokat, amelyek még alkalmazzák a halálbüntetést, hogy tartsák tiszteltben azokat a nemzetközi mércéket, amelyek a halálbüntetésre ítéleteket védik – ezek a tagállamok kötelesek jelentést tenni e szabályok betartásáról az ENSZ Főtitkárának. A határozat előírja azt is, hogy ezen államok fokozatosan csökkentsék a halálbüntetés kiszabását, és szűkítsék azt a bűncselekményi kört, amely miatt e szankciót ki lehet szabni. Végül előírja azt is, hogy vezessenek be moratóriumot abból a célból, hogy eltöröljék a halálbüntetés büntetőjogi jogkövetkezményként való alkalmazását.

A határozat szövege – a halálbüntetés végleges eltörlése érdekében – előremutatónan írja elő ezeket a fokozatosan bevezetendő lépéseket, lehetőséget teremtve – mind a nemzetközi közösség, mind az államok számára – a cél elérésére.²² A határozat elfogadásával, ha egy ország bevezeti a moratóriumot (mivel a halálbüntetés eltörlését túlzott intézkedésnek tekinti), már büszkén jelentheti ezt a fejleményt Főtitkárnak, sőt, példával is szolgálhat a nemzetközi közösség más tagjainak.²³

Ezzel együtt a halálbüntetés-moratórium alkalmazásáról szóló határozat nem csak bátorítja, hanem legitimálja is az eddigi és jövőbeni tagállami gyakorlatokat. Ebből következően nem egyértelmű, hogy a határozat csupán elősegíti a társadalmi gyakorlatok változását abból a célból, hogy a tagállami belső jogi

normák is kifejezzék majd a határozatban foglalt értékeket, vagy egy már folyamatban lévő változásra való reflexióként szolgál. Álláspontom szerint a határozat e két lehetőség határán áll: jogi szaknyelven szólva, vannak *de lege lata* és *de lege ferenda* elemei is. Következésképpen a halálbüntetés-moratórium bevezetéséről szóló határozat önmagában nem tekinthető jogi kötőerővel rendelkező dokumentumnak, de értelmezhető olyan jogalkotási elemeket magán viselő aktusként, amely egy új, a moratóriumra vonatkozó nemzetközi jogi mérce megjelenését bizonyítja.

A 62/149. SZÁMÚ HATÁROZAT KONZERVATÍV ÉS STATIKUS ELEMELI

A 62/149. számú határozat is prototípusa annak a típusú kompromisszumnak, amikor mindkét – a tervezetet támogató és azt ellenző – félnek határozott álláspontja van a kérdésről, és mindkettőnek tükröződnie kell az elfogadott szövegben. A javaslat progresszív, konzervatív és statikus elemeinek együttes érvényesülése érzékeny egyensúlyozást kíván akkor, amikor a vita során a javaslat támogatói és ellenzői egyértelművé teszik, hogy melyek azok a kérdések, amelyekben pozíciójukat nem adják fel, és melyek azok a kérdések, amelyekben hajlanak az alternatív megoldásra. Ebből az okból érdemes szemügyre venni, hogy melyek a határozat konzervatív és statikus elemei, és ezeknek milyen hatása van a jogalkotási kilátásokra.

A határozattal kapcsolatos egyik, nagy csalódás az volt, hogy a határozat említést sem tesz a halálbüntetés eltörlésére irányuló, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XLIV. ülészakán, 1989. december 15-én elfogadott Második fakultatív jegyzőkönyvéről. Az Emberi jogi bizottság által elfogadott határozatokkal ellentétben a határozat egyik olyan korábbi, az ENSZ Közgyűlése által elfogadott határozatra sem utal, amely a halálbüntetés eltörlésének irányába tett lépésként volt értékelhető.

Azért használom a konzervatív jelzőt a határozat ezen elemére, mert ez biztosította a teljes szakítást az ENSZ 2007-et megelőző, a halálbüntetés eltörlését célzó javaslataival. Ez az elidegenítés a Második fakultatív jegyzőkönyvvel kapcsolatban elismerése annak, hogy a nemzetközi közösségnek el kell mélyíteni a halálbüntetés kérdésében létrehozandó konszenzust, mielőtt nemzetközi emberi jogi kötelezettségként megpróbálná kodifikálni azt.

Ezen túlmenően, ahelyett, hogy a határozat „felszólította” volna a tagállamokat a moratórium elfo-

adására, a szöveg csak „felhívta” az államokat egy ilyen intézkedés alkalmazására. Az ENSZ nyelvhasználatában ez csak egy nagyon gyenge értelemben vett ajánlásként értelmezhető, nem pedig cselekvésre való felszólításként. Ez is értelmezhető akként, mint egy olyan határozatbeli rendelkezés, amely a progresszív elemek normatív szerepét ellenesúlyozza. Ezt a szóhasználat-választást nevezném tehát a határozat statikus elemének, illetve olyan mozzanatnak, amely lehetővé tette az ellentétes érdekek kiegyensúlyozását. Ahogy fent említettem, a határozat minden érintett állam számára felvázol egy tervet a halálbüntetés eltörlésére, de mindegyik tagállamnak lehetősége van a saját tempójában és saját társadalmi valóságához igazítva megvalósítani a tervet. Ezen túlmenően, a „felhívás” kifejezés alkalmazása – elfedve a lényegét – depolitizál egy olyan kérdést, amely a nemzetközi szinten nagyon gyakran izolálta az Európai Uniót.

Elszomorító, hogy a határozat két újabb változata, amelyeket a főtitkárnak adott jelentések megvitátása után fogadott el az ENSZ Közgyűlése, nem mozdultak el az alaphatározat konzervatív és statikus elemeitől.²⁴ Ugyanakkor, ami az eredményeket illeti, az ENSZ közgyűlési határozat jó hatással volt az eddigi, kötelező és az államokkal szemben kikényszeríthető nemzetközi jogi instrumentumokra. A határozat elfogadása – vagyis 2007 – óta tizennégy ország (például Burundi) ratifikálta a Második kiegészítő jegyzőkönyvet. Egyes országok, például a Cook-szigetek, Gabon és Togo, még nem ratifikálták a jegyzőkönyvet, de moratóriumot vezettek be.²⁵

Ugyan a határozatot támogató szavazatok száma nem mutat növekedést, de az azt ellenzőké csökken, egyben a tartózkodók száma növekszik. A legutóbbi ENSZ-főtitkári jelentés arra a következtetésre jutott, hogy egy egyértelműen erősödő trend mutatható ki. Eszerint változik a nemzetközi közösség megítélése: növekszik a halálbüntetést eltörlése melletti országok tábora, és csökken a halálbüntetés alkalmazását támogató országok száma csökken: mára ezen országok kisebbségbe kerültek. Az ENSZ tagállamok – százkilencvenhárom ország – több mint kétharmada mára vagy eltörölte a halálbüntetést, vagy a gyakorlatban már abolicionista.²⁶

KÖVETKEZTETÉSEK

Az ENSZ Közgyűlés által elfogadott 62/149. számú határozat tartalma és elfogadásának körülményei alapján nem világos, hogy a határozatban egy létező nemzetközi jogi szabály vagy *opinio juris* került kife-

jezésre. A határozat valahol a *de lege lata* és *de lege ferenda* fogalmakkal leírható jelenségek között helyezkedik el.

A határozatban a progresszív, konzervatív és statikus elemek úgy találkoznak, hogy a nemzetközi közösség számára kijelölik a kívánatos utat a halálbüntetés eltörlésére. Annak ellenére, hogy vannak olyan érvek, amelyek mellett szólnak, hogy a határozat nemzetközi jogilag nem kikényszeríthető – abban az értelemben, hogy abból a tagállamokra számon kérhető kötelezettségek háramlanak –, az mindenképpen állítható, hogy vannak olyan elemei, mint például a moratórium előírása, amelyek nemzetközi jogi értelemben vet „jogalkotási jeggyel” rendelkeznek.

Ezen túlmenően, maga a határozat – más nemzetközi jogi forrásokkal együtt alkalmazva – jelentős szerepet tölthet be a nemzetközi jogi jogalkotási eljárásban. A határozat elfogadása nem csak a halálbüntetés eltörlésének távolabbi célját szolgálja, hanem azt is, hogy a halálbüntetés eltörlése olyan nemzetközi jogi emberi jogi mércévé váljon, amelynek figyelemmel kísérésében a nemzetközi jogi jogalkotás során az ENSZ – mint a nemzetközi viták kiemelt fóruma – a mostaninál aktívabb szerepet játsszon. A határozat pedig – végső soron – segíthet abban, hogy a halálbüntetés eltörlése egyetemes emberi jogi mércévé váljon.

Fordította: D. Tóth Balázs

JEGYZETEK

1. A Közgyűlés által 2007. december 18-án elfogadott A/RES/62/149. számú határozat. Elérhető: <http://un.org/documents/resga.htm>
2. Arra, hogy a diplomácia, közelebbről a multilaterális diplomácia milyen szerepet játszott a halálbüntetés eltörlésének folyamatában, lásd: William A. SCHABAS: International Law, Politics, Diplomacy and the Abolition of the Death Penalty, *William and Barry Bill of Rights Journal*, 2006, 417–444.
3. A határozatok relatív normativitására és szerepére lásd WEIL, Prosper: Towards relative normativity in international law? *The American Journal of International Law*, 1983, 413–442.
4. Azokra a szempontokra, amely szükségesek annak eldöntéséhez, hogy az ajánlás jogilag kötelező vagy bizonyíték egy szabály vagy *opinio juris* megjelenésére, lásd a „Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, 1996 ICJ 226” ügyben született tanácsadói véleményt (70. bekezdés): <http://www.icj-cij.org/homepage/>

5. A moratórium nemzetközi jogban betöltött szerepére lásd Wenqiang YIN: Moratorium in international law, *Chinese Journal of International Law*, 2012, 321–340.
6. Az ENSZ Közgyűlés idézett, 1971-es és 1977-es határozatait lásd: <http://www.un.org/documents/ga/res/26/ares26.htm>.
7. Az Amnesty International halálbüntetés eltörléséről szóló jelentéseit lásd: <http://www.amnesty.org/en/death-penalty/abolitionist-and-retentionist-countries>
8. Beth SIMMONS: *Mobilising for human rights: international law in domestic politics*, Cambridge and New York, Cambridge University Press, 2009.
9. Lásd az ENSZ Közgyűlésének üléseiről szóló beszámolókat és sajtótájékoztatókat (GA/10678, 18 December 2007, GA/10801, 18 December 2008 and GA/11041, 21 December 2010): <http://www.un.org/en/unpress/>
10. Jack DONNELLY: The relative universality of human rights, *Human Rights Quarterly*, 2007, 281–306.
11. Az Európai Unió általános, halálbüntetés eltörlésére vonatkozó politikájáról, különös tekintettel az Általános ügyek tanácsának legutóbbi és módosított 2008. június 16-ai álláspontjára, lásd: http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_countries/r10106_en.htm
12. Eric NEUMAYER: Death Penalty: The political foundations of the global trend towards abolition, *Human Rights Review*, 2008, 241–268.
13. Commission on Human Rights, resolution 1999/61 on the Question of the Death Penalty, [http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.RES.1999.61.En?Opendocument](http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.CN.4.RES.1999.61.En?Opendocument)
14. Austin SARAT: *The cultural lives of capital punishment: comparative perspectives*, Stanford University Press, 2005.
15. Lásd az ENSZ Közgyűlésének szavazásairól szóló jegyzőkönyveket: <http://www.un.org/en/ga/documents/voting.asp>
16. Erről lásd Robert KISSACK: Outreach, overstretch or underhand? Strategies for cross-regional consensus in support of a UN General Assembly Resolution on a Moratorium on the use of the death Penalty, *European Foreign Policy United Working Paper*, 2008/2.
17. A vita részletes megismerését a következő dokumentumok teszik lehetővé: United Nations General Assembly Official Records A/62/PV.76, 62nd Session, 76th plenary meeting, 18 December 2007, A/63/PV.70, 63rd Session, 70th plenary meeting, 18 December 2008 and A/65/PV.71, 65th Session, 71st plenary meeting, 21 December 2010. Lásd: <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/gaspeech.htm>
18. Lásd KISSACK (16. vj.).
19. Erre lásd Sarah LIEBERMAN – Tim GRAY – A.J. GROOM: Moratoria in international politics: a comparative analysis of the moratoria on genetically modified products and commercial whaling, *British Journal of Politics and International Law*, 2011, 1–16.
20. Lásd Stephen M. SCHWEBEL: The effect of resolutions of the U.N. General Assembly on Customary International, *American Society of International Law*, 1979, 301–354.
21. Lásd Grant J. HEWISON: The legally binding nature of the moratorium on Large-scale high seas driftnet fishing, *Journal of Maritime Law and Commerce*, 1994, 557–579.
22. Lásd Fort Fu-Te LIAO: The abolition of the death penalty in Taiwan: why a *de facto* moratorium was established and lost, *Asia-Pacific Journal on Human Rights & the law*, 2010, 1–22.
23. Lásd például a Szabad Európa Rádió jelentését arról, hogy Oroszország felhívta Fehéroroszországot a halálbüntetés-moratóriumhoz való csatlakozásra: http://www.rferl.org/content/russia_belarus_death_penalty_moratorium/24521400.html
24. Lásd az A/RES/63/168. számú (2008. december 18-ai) és az A/RES/65/206. számú 2010. december 21-ei) határozatokat: <http://www.un.org/documents/resga.htm>
25. A ratifikációs eljárásról lásd: <http://treaties.un.org/Home.aspx?lang=en>
26. Az ENSZ Főtitkára által készített, a halálbüntetés alkalmazásának moratóriumáról szóló ENSZ közgyűlési határozatokról szóló jelentései elérhetőek itt: <http://www.un.org/wem/content/site/sport/home/resource-center/resolutions/sgreports>